O‘QUVCHILAR HUQUQIY IJTIMOIYLASHUVIDA PSIXOLOGIK YONDASHUV

Saidova Nasiba Sadriddin qizi
Navoiy Davlat Universiteti magistratura talabasi

Annotatsiya. Mazkur tezisda o‘quvchilarning huquqiy ijtimoiylashuv jarayoniga psixologik yondashuvning ahamiyati yoritilgan. O‘quvchilarda huquqiy bilim, huquqiy ong, huquqiy munosabat va qonuniy xulq-atvorni shakllantirishda yosh va individual-psixologik xususiyatlarni hisobga olish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, oila, maktab, tengdoshlar muhiti va ijtimoiy institutlarning o‘quvchi huquqiy ijtimoiylashuviga ta’siri ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: huquqiy ijtimoiylashuv, psixologik yondashuv, huquqiy ong, huquqiy madaniyat, o‘quvchi, qonuniy xulq-atvor, huquqiy tarbiya, motivatsiya, ijtimoiy muhit.

Annotation. This thesis examines the importance of a psychological approach to the legal socialization of students. It analyzes the role of students’ age and individual psychological characteristics in developing legal knowledge, legal awareness, legal attitudes, and lawful behavior. The study also considers the influence of the family, school, peer environment, and social institutions on the legal socialization of students. The importance of psychological and pedagogical cooperation in creating an effective environment for students’ legal development is emphasized.

Keywords: legal socialization, psychological approach, legal awareness, legal culture, student, lawful behavior, legal education, motivation, social environment, individual psychological characteristics.

Kirish

Bugungi kunda yosh avlodning huquqiy savodxonligini oshirish, o‘z huquq va majburiyatlarini anglashiga erishish hamda qonunlarga hurmat ruhida tarbiyalash ta’lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. O‘quvchining huquqiy ijtimoiylashuvi faqat huquqiy bilimlarni egallashi bilan cheklanmaydi. Ushbu jarayonda uning huquqiy qadriyatlarni qabul qilishi, huquqiy vaziyatlarga munosabati, mustaqil qaror qabul qilishi va o‘z xatti-harakatlarini huquqiy me’yorlar asosida boshqara olishi ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu sababli o‘quvchilarning huquqiy ijtimoiylashuvini tashkil etishda pedagogik yondashuv bilan bir qatorda psixologik yondashuvdan foydalanish zarur.

Asosiy qism

Huquqiy ijtimoiylashuv — shaxsning jamiyatda mavjud huquqiy me’yorlar, qadriyatlar va xulq-atvor qoidalarini o‘zlashtirish hamda ularni kundalik faoliyatida qo‘llash jarayonidir. Mazkur jarayon o‘quvchining bilim olish faoliyati, muloqoti, oilaviy munosabatlari, tengdoshlari bilan aloqalari va ijtimoiy muhit bilan o‘zaro munosabati orqali shakllanadi.

Psixologik yondashuv o‘quvchining huquqiy ijtimoiylashuvini uning yosh, individual va psixologik xususiyatlari bilan bog‘liq holda o‘rganishni nazarda tutadi. Ayniqsa, o‘smirlik davrida o‘quvchining mustaqillikka intilishi, o‘z fikrini himoya qilishga ehtiyoji, tengdoshlar ta’sirining kuchayishi va adolatga bo‘lgan munosabatining rivojlanishi huquqiy tarbiya jarayonida alohida e’tiborni talab etadi. O‘quvchining huquqiy ijtimoiylashuvida quyidagi psixologik komponentlarni ajratish mumkin:

Kognitiv komponent — o‘quvchining huquq va majburiyatlar, qonunlar va huquqiy me’yorlar haqidagi bilimlari.

Emotsional-qadriyat komponenti — adolat, mas’uliyat, qonuniylik va inson huquqlariga nisbatan ijobiy munosabatning shakllanishi.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

Motivatsion komponent — qonuniy xulq-atvorni tanlashga undovchi ichki motivlarning rivojlanishi.

Xulq-atvor komponenti — huquqiy bilim va qadriyatlarni amaliy xatti-harakatlarda namoyon eta olish.

Refleksiv komponent — o‘z xatti-harakatlarini tahlil qilish, uning oqibatlarini anglash va zarur hollarda xulq-atvorini tuzatish qobiliyati.

Psixologik yondashuv asosida huquqiy tarbiya jarayonida o‘quvchiga tayyor qoidalarni yodlatishdan ko‘ra, real hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, muammoli vaziyatlar, rolli o‘yinlar, munozara va keys-stadi metodlaridan foydalanish samarali hisoblanadi. Bunday metodlar o‘quvchining mustaqil fikrlashi, empatiyasi, qaror qabul qilishi va o‘z xatti-harakatlari uchun javobgarlikni his etishiga yordam beradi.

Shuningdek, o‘quvchilarning huquqiy ijtimoiylashuvida maktab psixologi va pedagog hamkorligi muhimdir. Psixolog o‘quvchilarning huquqiy qarashlari, ijtimoiy munosabatlari, muloqot xususiyatlari va xulq-atvoridagi muammolarni aniqlashda ishtirok etishi, pedagog esa aniqlangan ehtiyojlardan kelib chiqib tarbiyaviy ishlarni tashkil etishi mumkin.

O‘quvchilar huquqiy ijtimoiylashuvini samarali tashkil etishda psixologik yondashuv muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Chunki huquqiy ijtimoiylashuv jarayoni faqat huquqiy bilimlarni berish emas, balki o‘quvchining huquqiy ongini, qadriyatlarini, motivatsiyasini va qonuniy xulq-atvorini shakllantirishni ham qamrab oladi.

Shu bois ta’lim jarayonida o‘quvchilarning yosh va individual-psixologik xususiyatlarini hisobga olish, huquqiy vaziyatlarni mustaqil tahlil qilishga imkon beruvchi interfaol metodlardan foydalanish, oila–maktab–psixolog hamkorligini kuchaytirish o‘quvchilarning huquqiy ijtimoiylashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
3. Выготский Л.С. Психология развития ребёнка. – М.: Эксмо, 2004.
4. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1977.
5. Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis. – New York: W.W. Norton, 1968.
6. Маклаков А.Г. Общая психология. – Санкт-Петербург: Питер, 2008.

© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.